

Sprawa C-187/23

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

23 marca 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Amtsgericht Lörrach (Niemcy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

21 marca 2023 r.

Uczestnicy:

E.V.G.-T., P.T., F.T. i G.T.

[...]

Amtsgericht Lörrach

Postanowienie

W postępowaniu spadkowym

P.M.J.T., urodzony w dniu 12 grudnia 1931 r., zmarły w dniu 15 września 2021 r.,

Narodowość: francuska, ostatni adres zamieszkania: ulica S.

- Spadkodawca -

Uczestnicy:

E.V.G.-T. [...].

– Uczestniczka 1 –

[...]

P.T. [...]

– Uczestnik 2 –

F.T. [...]

– Uczestnik 3 –.

G.T. [...]

– Uczestnik 4 –

Amtsgericht Lörrach (sąd rejonowy w Lörrach) [...] wydał w dniu 21 marca 2023 r. następujące postanowienie:

1. Postępowanie zostaje zawieszono do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia w przedmiocie poniższych pytań prejudycjalnych.
2. Na podstawie art. 267 akapit pierwszy lit. b) i akapit drugi TFUE Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostają przedstawione – celem wydania orzeczenia w trybie prejudycjalnym – następujące pytania dotyczące wykładni art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (zwanego dalej „rozporządzeniem spadkowym”):
 - a) Czy art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że odnosi się on również do zarzutów podniesionych w samym postępowaniu o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego, których sąd nie może rozpatrywać, a nie odnosi się jedynie do zarzutów podniesionych w innym postępowaniu?
 - b) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie a): Czy art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że europejskie poświadczenie spadkowe nie może zostać wydane nawet wtedy, gdy w postępowaniu o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego podniesiono zarzuty, ale zostały one już rozpatrzone w postępowaniu o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia na podstawie prawa niemieckiego?
 - c) W razie udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie a): Czy art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że odnosi się on do wszelkich zarzutów, nawet jeśli zostały podniesione bez uzasadnienia i nie trzeba przeprowadzać formalnego dowodu na tę okoliczność?

d) W razie udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie a): W jakiej formie sąd musi przedstawić powody, które doprowadziły go do odrzucenia zarzutów i wydania europejskiego poświadczenia spadkowego?

Uzasadnienie

I. Przedstawienie przedmiotu sporu i istotnych okoliczności faktycznych

Spadkodawca zamieszkiwał ostatnio w R. (Niemcy) i był obywatelem francuskim, a zmarł w dniu 15 września 2021 r. W dniu 23 listopada 2021 r. uczestniczka 1, była żona spadkodawcy, reprezentowana przez pełnomocnika procesowego, złożyła wniosek o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego, w którym wskazano by ją jako jedyną spadkobierczynię. Istnieje testament o następującej treści:

Wspólny testament

My, małżeństwo E.G.-T., ur. w dniu 29 grudnia 1937 r. i P.T., ur. w dniu 12 grudnia 1931 r., oboje zamieszkali na ulicy S., oświadczamy co następuje:

1) Nie jesteśmy związani wcześniejszymi dyspozycjami testamentowymi i nie dokonaliśmy żadnych dyspozycji testamentowych. Z ostrożności odwołujemy wszystkie wcześniejsze dyspozycje dokonane przez nas jednostronnie lub wspólnie.

2) Powołujemy się wzajemnie na jedynych spadkobierców. To powołanie na spadkobierców następuje wzajemnie i ze skutkiem wiążącym. Dłużej żyjący małżonek nie jest ponadto ograniczony tym postanowieniem. Może on swobodnie uregulować swoje sprawy spadkowe, nawet przed śmiercią pierwszego z małżonków, ale tylko na wypadek, gdy stanie się dłużej żyjącym małżonkiem.

3) Oboje jesteśmy mieszkańcami Niemiec i chcemy, aby zastosowanie znajdowało niemieckie prawo spadkowe, które w ramach wyboru prawa określamy jako prawo właściwe, o ile jest to dopuszczalne. Niniejsze postanowienie obowiązuje wzajemnie i nie może zostać zmienione po śmierci pierwszego małżonka.

R., dnia 23 lipca 2020 r.

E.G.-T.

To jest również moja wola

P.T.

Testament ten jest przez uczestniczkę G.-T. napisany odręcznie i podpisany. Ponadto testament jest podpisany przez spadkodawcę.

Istnieje również starszy testament o następującej treści (niemieckie tłumaczenie z francuskiego):

Ja, P.M.J.T., urodzony w dniu 12 grudnia 1931 r. w A., zamieszkały w T.L.R., HISZPANIA

Odwołuję wszystkie poprzednie dyspozycje na wypadek śmierci.

Część mojego majątku spadkowego, którą mogę dysponować, zapisuję moim dwóm wnukom, synom P.,

N.A.J.T., urodzonemu w dniu 12 października 1988 r. w A. i

J.N.J.T., urodzonemu w dniu 25 czerwca 1993 r. w A.

Będzie on im przypadła w równych częściach.

Wyznaczam mojego syna P. i tylko jego, do zorganizowania mojej uroczystości pogrzebowej z mszą gregoriańską i mojego pochówku w D. w Hiszpanii.

A., dnia 31 maja 2001 r.

Taki jest mój testament.

P.T.

Testament ten jest przez spadkodawcę napisany odręcznie i podpisany.

Uczestniczka 1 uważa się za jedyną spadkobierczynią na podstawie testamentu z dnia 23 lipca 2020 r. Uczestnicy 2–4 uważają, że testament ten jest nieważny. Podnoszą, że spadkodawca w chwili sporządzania testamentu nie był już zdolny do sporządzenia testamentu, a podpis nie jest jego własnoręczny.

Spadkodawca był jednak nadal zdolny do sporządzenia testamentu. Uczestnicy 2–4 podnieśli jedynie, że spadkodawca był od czasu do czasu dezorientowany. Nie jest to jednak wystarczające do przyjęcia, że spadkodawca był niezdolny do sporządzenia testamentu, ani wystarczające do dalszego badania tego zastrzeżenia. Aby tak było, musiałoby zostać przedstawione w sposób konkretny, z czego mogłyby wynikać braki, które w takim stopniu wpływałyby na testament, że spadkodawca nie rozumiał już znaczenia i skutków testamentu [...].

Podpis pochodzi również od spadkodawcy. Sądowi przedstawiono kilka podpisów spadkodawcy. Jedynym podpisem, który się różni, jest podpis z 1956 r. Wszystkie kolejne podpisy odpowiadają podpisowi na testamencie.

II. Tekst obowiązujących przepisów krajowych i odpowiednie orzecznictwo

§ 2267 Bürgerliches Gesetzbuch (niemieckiego kodeksu cywilnego, zwanego dalej „BGB”):

1 Do sporządzenia testamentu wspólnego zgodnie z § 2247 wystarczy, że jeden z małżonków sporządzi testament w formie tam przewidzianej, a drugi małżonek złoży własnoręczny podpis pod wspólnym oświadczeniem. 2 Drugi małżonek składający podpis powinien przy tym podać czas (dzień, miesiąc i rok) i miejsce złożenia swojego podpisu.

§ 26 Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (niemieckiej ustawy o postępowaniu w sprawach rodzinnych i w sprawach, w których jurysdykcja jest dobrowolna, zwanej dalej „FamFG”):

Sąd z urzędu przeprowadza postępowanie wyjaśniające niezbędne do ustalenia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia.

§ 352e FamFG:

(1) 1 Akt poświadczenia dziedziczenia wydaje się tylko wtedy, gdy sąd spadkowy uzna za ustalone fakty niezbędne do uzasadnienia wniosku. 2 Rozstrzygnięcie wydawane jest w formie postanowienia. 3 Postanowienie staje się skuteczne z chwilą wydania. 4 Zawiadomienie o wydaniu postanowienia nie jest wymagane.

(2) Jeżeli postanowienie jest sprzeczne z zadeklarowaną wolą uczestnika, o postanowieniu należy zawiadomić tego uczestnika. 2 W tym przypadku sąd zawiesza natychmiastową wykonalność postanowienia i odracza wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia do czasu uprawomocnienia się postanowienia.

(3) Jeżeli akt poświadczenia dziedziczenia został już wydany, zażalenie na postanowienie jest dopuszczalne tylko w zakresie, w jakim żąda się uchylenia aktu poświadczenia dziedziczenia.

§ 35 Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz (niemieckiej ustawy o międzynarodowym postępowaniu spadkowym):

(1) O ile rozporządzenie (UE) nr 650/2012 oraz przepisy niniejszego działu nie stanowią inaczej, stosuje się Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (ustawę o postępowaniu w sprawach rodzinnych i w sprawach, w których jurysdykcja jest dobrowolna, FamFG).

§ 39 Internationales Erbrechtsverfahrensgesetz:

(1) 1 Jeśli spełnione są wymogi dotyczące wydania europejskiego poświadczenia spadkowego, sąd orzeka, wydając oryginał europejskiego poświadczenia spadkowego. 2 Jeśli spełnione są wymogi dotyczące wydania uwierzytelnionego odpisu lub przedłużenia okresu ważności uwierzytelnionego odpisu, sąd orzeka, wydając poświadczony odpis lub przedłużając okres ważności uwierzytelnionego odpisu. 3 W pozostałym zakresie sąd orzeka postanowieniem.

(2) Do wydania europejskiego poświadczenia spadkowego oraz jego uwierzytelnionego odpisu stosuje się formularz, o którym mowa w art. 67 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 81 ust. 2 rozporządzenia (UE) nr 650/2012.

Niemieckie orzecznictwo dotyczące art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego:

OLG Stuttgart (Oberlandesgericht, wyższy sąd krajowy w Stuttgarcie, zwany dalej „OLG Stuttgart”), postanowienie z dnia 15 grudnia 2020 r. – 8 W 342/20, [...] ECLI:DE:OLGSTUT:2020:1215.8W342.20.00

Postępowanie w niższej instancji w tej sprawie: AG Stuttgart (Amtsgericht, sąd rejonowy w Stuttgarcie) postanowienie z dnia 10 sierpnia 2020 r. – 30 VI 665/19 –, [...] ECLI:DE:AGSTUTT:2020:0810.30VI665.19.00

III. Uzasadnienie odesłania prejudycjalnego

1. Pytanie prejudycjalne a)

Postępowanie zależy od interpretacji art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego. Uczestnicy 2–4 zgłosili zarzuty do wniosku uczestniczki 1. Zarzuty te zostały rozpatrzone i sprawa jest gotowa do rozstrzygnięcia w ten sposób, że sąd doszedł do wniosku, iż uczestniczka 1 stała się jedyną spadkobierczynią zmarłego. Tym samym spełnione są wymogi zgodnie z art. 67 ust. 1 akapit pierwszy rozporządzenia spadkowego do wydania europejskiego poświadczenia spadkowego. Poświadczenie takie nie może jednak zostać wydane, jeśli art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego należy interpretować w ten sposób, że odnosi się on również do zarzutów podniesionych w postępowaniu o wydanie poświadczenia.

Taka interpretacja uniemożliwiłaby wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego, ponieważ w tym postępowaniu zostały podniesione zarzuty.

2. Pytanie prejudycjalne b)

Pełnomocnik procesowy uczestniczki 1 zapowiedział, że w przypadku zawieszenia postępowania złoży wniosek o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia. W takim przypadku należy zbadać zarzuty zgodnie z prawem krajowym. Jeżeli zarzuty zostały rozpatrzone w postępowaniu o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia, powstaje pytanie, czy następnie w ogóle możliwe

jest jeszcze podniesienie zastrzeżeń na podstawie art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego, czy też zostały one już rozpatrzone i należy wydać europejskie poświadczenie spadkowe.

3. Pytanie prejudycjalne c)

Ponadto uczestnicy 2–4 zgłosili swoje zarzuty bez uzasadnienia, tak że sąd uznaje sprawę za gotową do rozstrzygnięcia nawet bez przeprowadzenia formalnego dowodu. Wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego zależy zatem od tego, czy również takich zarzutów dotyczy art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego.

4. Pytanie prejudycjalne d)

Jeżeli sąd musi zbadać zastrzeżenia od samego początku, powstaje pytanie, gdzie należy to przedstawić. Do wydania europejskiego poświadczenia spadkowego należy wykorzystać formularz zgodnie z art. 67 ust. 1 zdanie drugie w związku z art. 81 ust. 2 rozporządzenia spadkowego. Formularz ten zawiera klauzulę:

Organ poświadcza, że podjął wszelkie niezbędne działania w celu poinformowania beneficjentów wniosku o wydanie europejskiego poświadczenia spadkowego oraz że w momencie ustanawiania poświadczenia beneficjenci nie zakwestionowali żadnego z zawartych w nim elementów.

Powstaje pytanie, w którym miejscu należy wykazać, że zgłoszono zastrzeżenia, ale że zostały one odrzucone. Jest to wątpliwe w świetle tego, że prawo procesowe nie przewiduje żadnego postanowienia towarzyszącego wydaniu europejskiego poświadczenia spadkowego.

IV. Powody, dla których sąd odsyłający ma wątpliwości co do wykładni art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego

Wykładnia art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego budzi w Niemczech kontrowersje. Z jednej strony panuje pogląd, że rozporządzenie spadkowe przewiduje postępowanie niesporne. W związku z tym art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. a) rozporządzenia spadkowego nie ma zastosowania do zarzutów zgłaszanych w samym postępowaniu o wydanie poświadczenia dziedziczenia [...] [literatura]. Wynika to przede wszystkim z faktu, że przepisy procesowe rozporządzenia spadkowego nie dopuszczają postępowania kontradiktoryjnego. To postępowanie jest pomyślane jako postępowanie nieprocesowe, gdzie nie jest przewidziane sporne rozstrzygnięcie.

Zgodnie z drugim poglądem sąd może sam zbadać zastrzeżenia [...]. Chodzi tu tylko o zastrzeżenia zgłoszone w innym postępowaniu. Jest to również zgodne z art. 67 ust. 1 akapit drugi lit. b) rozporządzenia spadkowego. Artykuł 66 ust. 1 zdanie drugie rozporządzenia spadkowego stanowi również zasadę dokonywania

ustaleń z urzędu, gdy przewiduje to prawo krajowe, tak jak w Niemczech w § 26 FamFG.

OLG Stuttgart rozstrzygnął postanowieniem z dnia 15 grudnia 2020 r. – 8 W 342/20, [...] ECLI:DE:OLGSTUT:2020:1215.8W342.20.00 o konieczności przeprowadzenia postępowania spornego. Tym samym dopuścił środek odwoławczy, ponieważ kwestia ta ma fundamentalne znaczenie i nie została jeszcze rozstrzygnięta przez sądy najwyższe. W literaturze rozstrzygnięcie to zostało skrytykowane w związku z tym, że OLG Stuttgart nie przedstawił tej kwestii do wykładni Trybunałowi [...]. Środek odwoławczy nie został złożony, dlatego postępowanie nie dotarło do BGH, który byłby zobowiązany do przekazania pytania do Trybunału na podstawie art. 267 ust. 3 TFUE.

Pełnomocnik procesowy uczestniczki 1 podniósł, że w przypadku odpowiedzi twierdzącej na pytanie a) może dojść do sytuacji, w której prawdziwemu spadkobiercy w ogóle nie będzie można wydać europejskiego poświadczenia spadkowego. W literaturze natomiast bierze się pod uwagę, że co najmniej sąd odwoławczy może badać zarzuty, a zatem między organem wydającym a sądem odwoławczym obowiązują różne standardy badania (art. 72 rozporządzenia spadkowego) [...]. Ponadto bierze się pod uwagę, że europejskie poświadczenie spadkowe musiałyby zostać wydane, jeżeli zarzuty zostały już rozpatrzone w innym postępowaniu [...]. Mogłoby to być postępowanie o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia na podstawie prawa niemieckiego, do ustalenia czego zmierza pytanie b), ponieważ w niemieckim postępowaniu o wydanie aktu poświadczenia dziedziczenia zarzuty są badane i rozstrzygane z urzędu.

Aby uniknąć nieakceptowalnych konsekwencji, w literaturze proponuje się nieuwzględnianie zarzutów stanowiących nadużycie [...]. Do tego odnosi się pytanie c). W niniejszym postępowaniu zarzuty nie stanowią nadużycia, ale zostały podniesione bez uzasadnienia, wobec czego nie ma potrzeby przeprowadzania formalnego dowodu w kwestii tych zarzutów.

Pouczenie o środkach odwoławczych:

[...]